

УДК 159.947;159.947.32

Оксана Станіславівна ГАЛАТА,

аспірантка кафедри практичної психології

Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди

РОЛЬ ЗАВЯТОСТІ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ

Здійснено теоретичний аналіз дослідження завзятості у психологічній науці. Розглянуто підходи до розуміння завзятості. Описано методики діагностики завзятості. Проаналізовано роль завзятості у структурі психічної регуляції навчальних дій у школярів та студентів. Представлено понятійний апарат дослідження.

Ключові слова: завзятість, наполегливість, завзятість у навчальних діях, опитувальник «Grit», навчальна діяльність.

Завзятість є однією з базових рис особистості, яка допомагає школяру чи студенту в засвоєнні навчального матеріалу та вирішення навчальних завдань загалом. Завзятість та наполегливість проявляється в багатьох характеристиках діяльності людини, та може відображатися в наступному: тривалість роботи над задачею, продовження діяльності всупереч невдачам та перепонам, постійне повернення до виконання завдання задля досягнення цілі. Завзятість є складовою частиною добросовісності, однієї з характеристик «Великої п'ятірки».

Вагомий внесок в розробку вивчення та дослідження завзятості зробили А. І. Висоцький, А. Даквортс (2002), Е. І. Ільїн (1999), С. Махлах і І. А. Раппопорт (1976), Г. Н. Рибка (2006), П. А. Рудик (1962), Б. І. Смирнов (1986), Е. К. Фещенко (1999), Х. Хекхаузен (2003), Е. П. Щербаков (1986) та ін. Так, П. А. Рудик визначав завзятість як волю до перемоги. Він акцентував важливу для розуміння завзятості, як особливої вольової якості характеристику: завзята людина не пасує перед невдачею [5]. Крім того, деякі дослідники схильні визначати завзятість як прагнення досягнути «тут і зараз», тобто одномоментно, бажаного чи необхідного, в тому числі успіху у будь-якій діяльності [6].

Завзятість та наполегливість є досить новою областю уваги дослідників. У 2007 р А. Даквортс разом з колегами розробили опитувальник завзятості (Grit, в пер. з англ. – витримка, твердість характеру), що оцінює здібності індивіда тривалий час прикладати великі зусилля, спрямовані на досягнення поставленої мети, долати невдачі і справлятися з різними труднощами, що виникають в цьому процесі. Авторами опитувальника показано, що сумарний бал за шкалою здатний передбачати різні типи досягнень, (спортивних, академічних, професійних). Тільки завдяки розробки даної шкали, було емпірично показано, що завзятість дійсно може претендувати на внесення ключового вкладу в досягнення [2]. У серії досліджень проведених під керівництвом А. Даквортс, К. Петерсона і їхніх колег було показано, що завзятість є предиктором успіху в різних областях продуктивної діяльності, пояснюючи в середньому 4 % дисперсії в досягненнях. Так, в серії з шести досліджень А. Даквортс з колегами показали, що наполегливість не залежить від IQ (рівня інтелекту). Однак, залишається відкритим питання щодо внутрішніх джерел завзятості та достатності цього показника при прогнозі подальших досягнень індивіда [3].

Завзятість в навчальних діях нами розуміється як психологічний механізм підтримки розпочатої дії, прояв сили волі, вольового контролю над дією. Це особлива регулятивна функціональна система сензитивним періодом розвитку якої є підлітковий та юнацький вік [1]. Найважливіша здатність такої дії – продовжувати діяльність всупереч існуючому дискомфорту. При слабкому прояві завзятості потенційні можливості особистості будуть проявлятися не в повній мірі [4].

Проте, нажаль, завзятість як вольова якість особистості притаманна далеко не всім людям. Для її появи і розвитку необхідні певні онтогенетичні передумови, особистий досвід багаторазового здійснення вольових зусиль в умовах тої чи іншої ведучої діяльності, ефективний та розвиваючий виховний вплив, своєчасне та узгоджене з актуальними

«задачами розвитку» формування механізмів самовиховання [7]. У свою чергу, від рівня розвитку завзятості залежить успішність навчання, розумовий, фізичний розвиток школяра чи студента тобто ефективність людської діяльності в цілому. У зарубіжній психології цей аспект завзятості вивчався в залежності від рівня очікувань успіху або невдачі (суб'єктивної оцінки майбутнього результату діяльності).

Історія досліджень волі у віковій та педагогічній психології, а також в загальній психології і психології спорту свідчить про те, що вчені віддавали перевагу в основному проблематиці ініціації дій, і при цьому проблема продовження прийнятого рішення залишалась в тіні. Недостатньо вивчені вікові особливості завзятості, її особистісні, мотиваційні, когнітивні та поведінкові механізми. Потребує уточнення взаємозв'язок завзятості та продуктивності навчальної діяльності, а також зв'язок цієї якості особистості з іншими вольовими якостями у школярів та студентів.

Тому доцільним є вивчення ролі завзятості у психічній регуляції навчальної діяльності у школярів та студентів а також можливість стимулювати її розвиток в умовах психологічного супроводу.

Таким чином, завзятість є однією з важливих умов досягнення довготривалих цілей та успіху у навчальній та навчально-професійній діяльності учнів і студентів; продовжувати дію не зважаючи на невдачі та перешкоди.

Список бібліографічних посилань

1. Барабаш О. Б. О некоторых трудностях в реализации настойчивости студентов. *Формирование и развитие личности*, 1992. № 4. С. 23–25.
2. Гордеева Т. О., Сычев А. О. Внутренние источники настойчивости и ее роль в успешности учебной деятельности. *Психология обучения*. 2012. № 1. С. 33–48.
3. Гордеева Т. О. Психология мотивации достижения. М.: Смысл; Академия, 2006. 336 с.
4. Гудвин Дж. Исследование в психологии: методы и планирование. СПб.: Питер, 2004. 558 с.
5. Иванников В. А. Психологические механизмы волевой регуляции: учеб. пособие. СПб.: Питер, 2006. 208 с.
6. Ильин Е. П. Психология воли. СПб.: Питер, 2009. 368 с.
7. Мартенс Й. У., Куль Ю. Самомотивация. Искусство мотивировать себя. Харьков: Гуманитарный центр, 2017. 320 с.

Одержано 13.03.2017

Осуществлен теоретический анализ исследования упорства в психологической науке. Рассмотрены подходы к пониманию упорства. Описаны методики диагностики упорства. Проанализирована роль упорства в структуре психической регуляции учебных действий у школьников и студентов. Представлен понятийный аппарат исследования.

Ключевые слова: упорство, настойчивость, упорство в учебных действиях, опросник «Grit», учебная деятельность.

УДК 159.9:378

Наталія Володимирівна ГРЕСА,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0517-4822>

СПЕЦИФІКА ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Зазначено, що виникнення нової моделі медичної освіти можливе за умови забезпечення формування основних критеріїв особистісно-професійного розвитку студентів, у тому числі і толерантності як професійної компетентності майбутнього медичного працівника.

Ключові слова: толерантність, інтолерантність, толерантність до невизначеності, соціальна толерантність, індекс толерантності, медичний працівник.